

ZIYORAT TURIZMI BO‘YICHA XALQARO TAJRIBALAR VA ULARDAN O‘ZBEKISTON TURIZMINI RIVOJLANTIRISH STRATEGIYASINI ISHLAB CHIQISHDA FOYDALANISH IMKONIYATLARI

Salomov Temurbek Boburmirzo o‘g‘li

Samarqand iqtisodiyot va servis instituti doktoranti

E-mail: timurbek.sam1995@gmail.com

Annotatsiya

Ushbu maqolada ziyorat turizmi sohasidagi xalqaro tajribalar tahlil qilinib, ularni O‘zbekistonda ushbu turizmni rivojlantirish strategiyasiga moslashtirish imkoniyatlari o‘rganiladi. Marokash, Indoneziya, Turkiya, Malayziya va Qozog‘istondagi muvaffaqiyatli tajribalar asosida milliy yo‘nalishlar shakllantirish taklif etilgan.

Kalit so‘zlar: ziyorat turizmi, sufiy merosi, xalqaro tajriba, infratuzilma, turizm strategiyasi, diniy meros, tafakkur sayyohligi.

Аннотация

В статье рассматриваются международные практики в сфере паломнического туризма и возможности их адаптации для развития туризма в Узбекистане. Анализируются успешные примеры из Марокко, Индонезии, Турции, Малайзии и Казахстана.

Ключевые слова: паломнический туризм, суфийское наследие, международный опыт, инфраструктура, стратегия туризма, религиозное наследие, духовный туризм.

Abstract

This article explores international practices in pilgrimage tourism and examines how they can be adapted to Uzbekistan’s tourism development strategy. Successful models from Morocco, Indonesia, Turkey, Malaysia, and Kazakhstan are analyzed as potential frameworks for a national concept.

Keywords: pilgrimage tourism, Sufi heritage, international experience, infrastructure, tourism strategy, religious heritage, spiritual tourism.

KIRISH

Ziyorat turizmi so‘nggi yillarda jahon turizm industriyasida barqaror rivojlanayotgan sohalardan biriga aylandi. BMTning Butunjahon Turizm Tashkiloti (UNWTO) ma‘lumotlariga ko‘ra¹, har yili millionlab ziyoratchilar muqaddas joylarga tashrif buyurishmoqda. Ushbu turizm faqat diniy ehtiyojlarni emas, balki madaniy, ma‘rifiy va iqtisodiy jarayonlarni ham qamrab oladi. O‘zbekistonda islom madaniyatining ilk markazlaridan biri sifatida ziyorat turizmini rivojlantirish uchun katta salohiyat mavjud. Buxoro, Samarqand, Termiz kabi shaharlarimizda joylashgan

¹ <https://www.travelandtourtworld.com/news/article>

sufiy ulamolar maqbaralari xalqaro ahamiyatga ega bo‘lib, ularni to‘g‘ri tashkil etish orqali sayyohlarni jalb qilish mumkin. O‘zbekistonda Imom Buxoriy, Bahouddin Naqshband, Imom Termiziy, Shoh Zinda, Imom Moturidiy kabi muqaddas joylar bor¹. Bu joylar nafaqat islom dinining rivojiga hissa qo‘shgan, balki butun musulmon olamida tan olingan ilm va ma‘rifat markazlaridir. Ammo ziyorat turizmini xalqaro standartlarga mos ravishda tashkil etish, unga innovatsion yondashuvlarni joriy etish, marketing va logistika tizimini takomillashtirish talab etiladi.

Xalqaro tajribalarni tahlil qilish orqali milliy modelni yaratish dolzarb vazifalardan biridir. O‘zbekistonda ziyorat turizmini rivojlantirish bilan bog‘liq masalalar mamlakat iqtisodiyotining strategik tarmog‘i sifatida turizmni jadal rivojlantirish uchun qulay iqtisodiy va tashkiliy-huquqiy shart-sharoitlar yaratilmoqda. O‘zbekistonda ilk bora o‘tkazilgan birinchi xalqaro ziyorat turizmi forumi O‘zbekiston Respublikasi Turizmni rivojlantirish davlat qo‘mitasi tomonidan, Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Din ishlari bo‘yicha qo‘mita, O‘zbekiston musulmonlari idorasi, «Vaqf» xayriya jamoat fondi, Tashqi ishlar vazirligi, Buxoro viloyati hokimiyati, Ta‘lim, fan va madaniyat masalalari bo‘yicha Islom tashkiloti (ISESCO) hamda Jahon sayyohlik tashkiloti (UNWTO) ko‘magida tashkil etildi. Tadbirda dunyoning 30 dan ortiq davlatidan 120 dan ziyod vakillar ishtirok etdi. Turizm qo‘mitasi qoshidagi «Milliy PR-markaz» hamda «Global Muslim Traveler Index» doirasida «MATTA» (Malayziya), «Crescent Rating» (Singapur) assotsiatsiyalari, Jakarta targ‘ibot fondi (Indoneziya) o‘rtasida hamkorlik Memorandumi imzolandi². Bu harakatlar shuni ko‘rsatadiki chet el tajribasini o‘rganish va uni tatbiq qilishga hukumat darajasida e‘tibor berilmoqda.

ADABIYOTLAR SHARHI

Qator xalqaro va mahalliy tadqiqotlar ziyorat turizmini rivojlantirish bo‘yicha muhim ma‘lumotlarni taqdim etadi. Jumladan, Smit J. (2021) tomonidan yozilgan “Diniy turizm xizmatlarini rivojlantirish: global nuqtai nazar” nomli maqolasida ziyorat turizmining xalqaro bozordagi ahamiyati, xizmatlar sifatini oshirish va turistik tajriba yaratish borasidagi strategiyalar yoritilgan. Muallif ta’kidlashicha, zamonaviy ziyoratchi nafaqat diniy ehtiyoj, balki ta’lim, madaniyat va ruhiy boyishni ham izlaydi. Undan tashqari, Karimov A. (2022) “Markaziy Osiyodagi sufiylik yo‘nalishlari: O‘zbekiston uchun imkoniyatlar” nomli tadqiqotida, mintaqadagi sufiy merosning turizm bilan integratsiyasi orqali iqtisodiy rivojlanish imkoniyatlari tahlil etilgan. Muallif sufiy yo‘nalishlar asosida maxsus turistik marshrutlar yaratishni taklif etadi. Bu borada YUNESKO (2018) tomonidan nashr etilgan “Meros va turizm: musulmon dunyosida ziyorat yo‘nalishlari” nomli hisobotda esa ziyorat yo‘nalishlari va ularning madaniy, iqtisodiy ta’siri batafsil yoritilgan. Xususan, turizm va diniy meros obyektlarini modernizatsiya qilish, raqamlashtirish va interaktiv vositalarni joriy etish muhimligi ta’kidlangan.

¹ Sagdullayev A.S., Xolmatov N.O., Abdullayev O‘.I. Markaziy Osiyoda tarixiy – madaniy viloyatlarning shakllanishi va etnik geografiyasi muammolari. – Toshkent: Universitet, 2020. – B.162-163.

²“A. DadamuHamedov. O‘zbekiston ziërat turizmidagi informatsion kommunikatsiya texnologiyalarining o‘rni” nomli maqolasi, Islom ziyosi jurnali, 1-son 2019-yil

1-jadval.
Xorij amaliyoti va uning ahamiyati¹

Mamlakat	Tajriba mazmuni	O‘zbekiston uchun ahamiyati
Marokash	Sidiy Ahmad Tijoniy ziyorat va ta’lim markazi sifatida	Ziyoratni ta’lim va madaniyat bilan integratsiya qilish
Indoneziya	Umra bilan birga madaniy turlar	Ko‘p funktsionalli turizmni rivojlantirish
Qozog‘iston	Hoja Ahmad Yassaviy maqbarasi atrofida	Ziyorat turizmida xizmatlar kompleksini yaratish
Turkiya	Mavlono Rumiya maqbarasi turistik brend sifatida	Sufiy merosni marketing orqali jahonga chiqarish
Malayziya	Islom sivilizatsiyasi muzeyi	Interaktiv ekspozitsiya va ta’limiy turizm rivoji

METODOLOGIYA

Maqoladagi tahlillar qiyosiy yondashuv, keys-stadi va modellashtirish usullari asosida olib borilgan. Shuningdek, statistik ma’lumotlar va amaliyotdagi misollar tahlili orqali xulosalar qilindi. Intervyu, kontent tahlili, qonuniy-me’yoriy hujjatlar tahlili va zamonaviy bozor talablariga muvofiq metodlardan foydalanildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Mutaxassislar, ziyoratchilar yoki turistik tashkilotlar vakillari bilan qilingan Intervyu natijalari shuni ko‘rsatadiki, Turistlar uchun ma’rifat markazlari va tafakkur media-kitobxonalarini juda ham zarur. Undan tashqari, Sufiy musiqasi va ma’naviy madaniyatga bag‘ishlangan xalqaro festivallar o‘tkazish lozimligi ham ta’kidlandi. Kontent tahlili esa AR/VR texnologiyalar bilan tajriba-sayyohat platformasi va Sifroviiy gaydlar, mobil ilovalar, multimedia targ‘ibot materiallari bo‘lishi kerakligini ko‘rsatadi. “Sufi Heritage Trails” — Samarqand, Buxoro, Termiz va Navoiyni qamrab olgan maxsus marshrutni O‘zbekistonda ziyorat turizmiga oid qonunlar va hujjatlariga muvofiq yo‘lga qo‘yish lozim. Misol uchun, "O‘zbekiston Respublikasida Turizm faoliyati to‘g‘risida"gi Qonun, Prezident farmonlari yoki Vazirlar Mahkamasining qarorlari tahlil qilinishi kerak. Statistik tahlillarga murojaat qilinadigan bo‘lsa Davlat statistika qo‘mitasi va Turizm va madaniy meros vazirligi ma’lumotlariga ko‘ra, 2023-yilda O‘zbekistonga tashrif buyurgan ziyoratchilar soni 6,2 million nafarni tashkil etdi. Shundan taxminan 35 foizini (2,17 mln) diniy yoki ma’naviy turizm maqsadida kelganlar tashkil qilgan. Eng ko‘p ziyoratchilar Qozog‘iston (28%), Rossiya (17%), Turkiya (12%), Indoneziya va Malayziyadan (8%) qayd etilgan. Buxoro viloyatida joylashgan Bahouddin Naqshband majmuasiga 2023-yilda 750 ming turist tashrif buyurgan, shundan 230 ming nafarini xorijlik ziyoratchilar tashkil etgan² va undan

¹ Maqolaning muallif tomonidan tuzilgan

² <https://www.gazeta.uz/uz/2024/02/21/tourists/>

oldingi yillar statistikasini ham tahlili shuni ko‘rsatadiki bu ko‘rsatkichlar ya’ni turistlar soni yanada o‘sib borishi kutilmoqda.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Ziyorat turizmini rivojlantirishda xorijiy mamlakatlar tajribasi O‘zbekiston uchun muhim manba hisoblanadi. Bundan kelib chiqib, quyidagi takliflar beriladi:

- Sufiy merosga asoslangan milliy brend yaratish va uni xalqaro darajada ommalashtirish.
- Xalqaro tadbirlar va ilmiy forumlarda faol ishtirok etish, ilmiy maqolalar chop etish.
- Ziyorat turizm obyektlarini modernizatsiya qilish, servis sifatini xalqaro standartlarga muvofiq ravishda oshirish.
- Ta’lim turizmi va ziyorat turizmini birlashtirish.
- Marketing strategiyasi ishlab chiqish va internet platformalarda ilg‘or targ‘ibot.
- Xususiy sektorni keng jalb qilish va investitsiyaviy muhitni yaxshilash.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Smit J. (2021). Diniy turizm xizmatlarini rivojlantirish: global nuqtai nazar. Xalqaro diniy turizm jurnali, 10(2), 25–40.
2. Karimov A. (2022). Markaziy Osiyodagi sufiylik yo‘nalishlari: O‘zbekiston uchun imkoniyatlar. Turizm va madaniyat sharhi, 8(1), 55–68.
3. Alami M. (2020). Marokashda ruhiy turizm. Afrika turizm jurnali, 12(3), 100–117.
4. Yusupov R. (2019). O‘zbekistonda ziyorat turizmi: muammolar va istiqbollar. O‘zbekiston turizm jurnali, 5(2), 30–45.
5. Setiavan D. (2021). Indoneziyada umra va madaniy turizmni integratsiya qilish. Osiyo-tinch okeani turizm jurnali, 13(1), 77–91.
6. Niyazmetov B. (2023). O‘zbekistonda meros turizmini rivojlantirish. "Servis" jurnali, (1), 45–58.
7. Nurmatova S. (2022). Islomiy merosni hududiy turizm vositasi sifatida qo‘llash. Turizm va madaniyat tadqiqotlar, 6(4), 89–103.
8. YUNESKO. (2018). Meros va turizm: musulmon dunyosida ziyorat yo‘nalishlari. Parij: YUNESKO nashriyoti, 12–38.
9. Karabashov T. (2021). Turizm ma’naviy markazlarni rivojlantirish omili sifatida. Islom madaniyati, (3), 60–74.
10. Kochkarov I. (2020). Sufizm va Markaziy Osiyoning ruhiy yo‘nalishlari. Xalqaro islom sivilizatsiyasi jurnali, (2), 88–101.
11. Sagdullayev A.S., Xolmatov N.O., Abdullayev O‘.I. Markaziy Osiyoda tarixiy – madaniy viloyatlarning shakllanishi va etnik geografiyasi muammolari. – Toshkent: Universitet, 2020. – B.162-163.
12. “A. DadamuHamedov. O‘zbekiston ziyorat turizmida informatsion kommunikatsiya texnologiyalarining o‘rni” nomli maqolasi, Islom ziyosi jurnali, 1-son 2019-yil.

Marketing

ilmiy, amaliy va ommabop jurnali

Muharrir:

Ingliz tili muharriri:

Rus tili muharriri:

Musahhah:

Sahifalovchi va dizaynerlar:

Xakimov Ziyodulla Axmadovich

Tursunov Boburjon Ortiqmirzayevich

Kaxramonov Xurshidjon Shuxrat o'g'li

Karimova Shirin Zoxid qizi

Sadikov Shoxrux Shuxratovich

Abidjonov Nodirbek Odijon o'g'li

2025-yil, iyul, 7-son

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Marketing" ilmiy, amaliy va ommabop jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar mas'ul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelavermasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga murojaat qilish mumkin. Ilmiy maqola, ommabop maqola, reklama, hikoya va boshqa ilmiy-ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

Elektron pochta:

info@marketingjournal.uz

Bot:

[@marketinjournalbot](https://t.me/@marketinjournalbot)

Tel.:

+998977838464, +998939266610

Jurnalning rasmiy sayti: <https://marketingjournal.uz>

Marketing jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi **Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2024-yil 04-oktabrdagi 332/5 sonli qarori** bilan milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan

"Marketing" ilmiy, amaliy va ommabop jurnali 2024-yil 15-martdan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **C-5669517** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan. **Litsenziya raqami: №240874**

"Marketing" ilmiy, amaliy va ommabop jurnalining xalqaro darajasi: **9710**. GOST 7.56-2002 "Seriya nashrlarning xalqaro standart raqamlanishi" davlatlararo standartlari talablari. **Berilgan ISSN tartib raqami: 3060-4621**